

DIXI GROUP ALERT

ВПЛИВ ІМПОРТУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Із 26 січня імпорт електричної енергії набув промислового масштабу. Сам початок комерційного імпорту – позитивний сигнал для енергетичної безпеки України. Щоб його посилити, потрібно збільшити погоджені обсяги перетоків між сусідніми країнами ЄС і розширити пропускну спроможність міждержавних перетинів. В умовах воєнного часу це забезпечить додаткове джерело постачання електроенергії, а у післявоєнні часи прискорить об'єднання українського ринку зі спільним ринком ЄС. Експортні операції покращать фінансовий стан енергетики.

Механізм захисту споживачів від відключень, який уряд запровадив через особливий режим, потрібно зробити більш зрозумілим і справедливим. Якісне інформування Міністерством енергетики притягне до цього режиму більше власників зацікавленого бізнесу, особливо малих та середніх підприємств, якщо буде їх завчасно інформувати. Поступове збільшення імпорту готує українських споживачів до європейських цін на електроенергію. Це може позитивно вплинути на дискусію щодо перегляду граничних цін (price caps).

Положення про «направлений імпорту»

У січні 2023 року Кабінет Міністрів України затвердив [Положення про особливості імпорту електричної енергії під час проходження осінньо-зимового періоду 2022/2023](#) (далі - Положення). Воно захищає від планових відключень споживачів, які купують імпортовану електроенергію, включно до 30 квітня 2023 року.

В Положенні вказані умови, за яких споживачів, що купують імпортовану електроенергію, виключають з графіків обмеження споживання електроенергії та потужності, графіків погодинних та аварійних відключень:

1. Якщо у споживача є технічна можливість для незастосування графіків погодинних обмежень/відключень і автоматизована система комерційного обліку електроенергії (АСКОЕ);
2. Відповідний обсяг споживання імпортованої електроенергії перевищує величину відбору споживача, яка визначається як більше значення між середнім обсягом відбору у вересні 2022 року та середнім обсягом споживання за 30-денний період за 10 днів до відповідного розрахункового періоду (тобто Д-40 – Д-10) за виключенням періодів, коли споживач був обмежений або відключений в рамках відповідних графіків;
3. Якщо немає заборгованості перед постачальником;
4. Якщо є субспоживачі – виконання графіків їх відключень, наданих оператором системи розподілу/передачі (ОСР/ОСП).

Процедуру реєстрації цього так званого «направленого імпорту» можна розбити на 4 етапи:

Постачальник до 13:00 Д-1 інформує ОСП щодо обсягів імпорту в розрізі ОСР, областей, а також обсягів імпорту, що буде поставлений споживачам, приєднаним до мереж ОСП

Постачальник до 13:00 Д-1 інформує відповідні ОСР щодо необхідного обсягу розподілу імпортованої електроенергії

ОСП перевіряє надану постачальниками інформацію та до 15:00 Д-1 надає ОСП зведену інформацію щодо сумарної потужності споживачів, яким здійснюється постачання імпортованої електроенергії в розрізі областей

ОСП під час розрахунку граничних величин споживання збільшує дозволені обсяги на величину імпортованої електроенергії

Динаміка імпорту після прийняття Положення

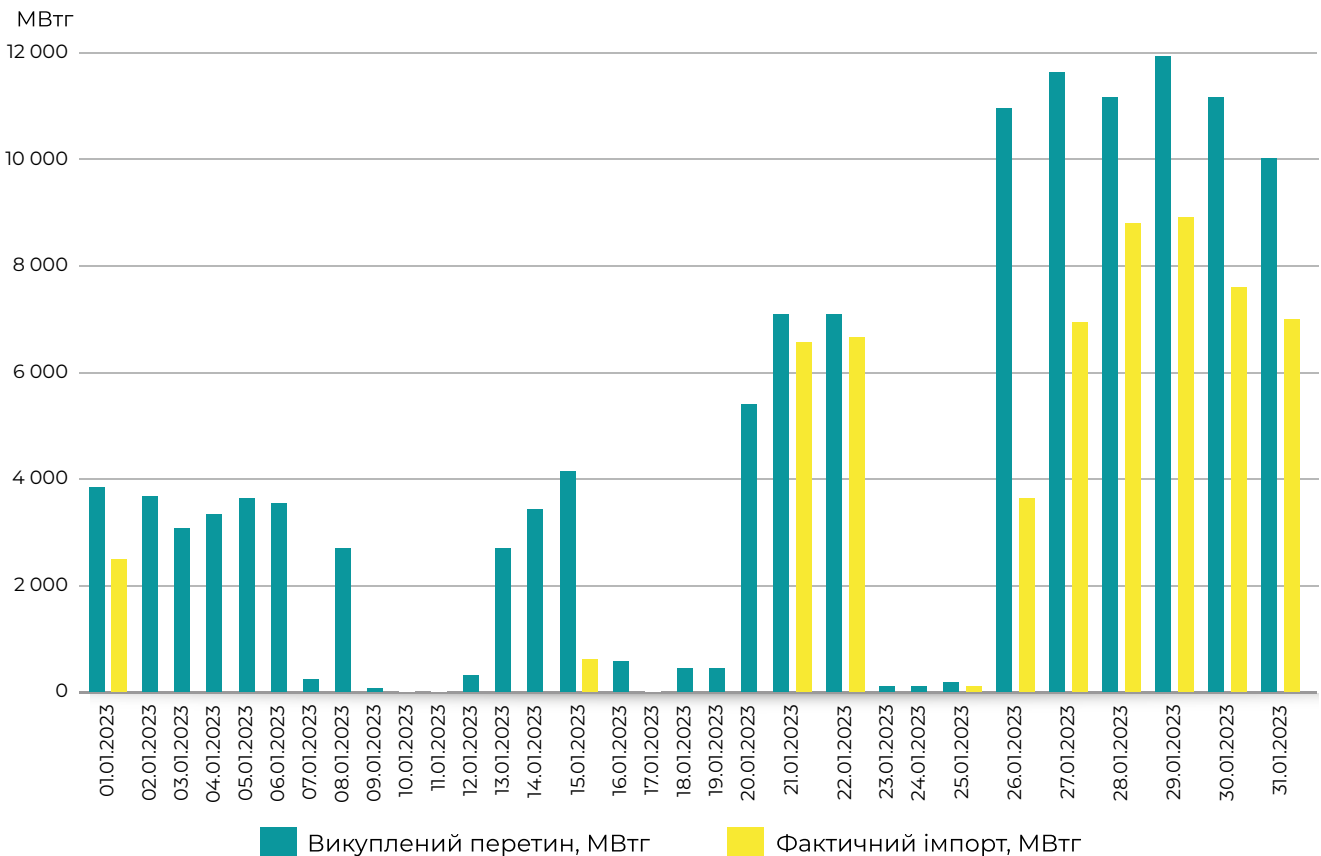
За [даними Укренерго](#), пропозиція на доступ до пропускної спроможності міждержавних перетинів на січень 2023 року була розподілена наступним чином:

За підсумками добових аукціонів на розподіл пропускної спроможності основними гравцями стали ТОВ «Д.ТРЕЙДІНГ», ТОВ «НЕКСТТРЕЙД», ТОВ «ЕРУ ТРЕЙДІНГ», ТОВ «АВГУСТА», ТОВ «ДЕ ТРЕЙДІНГ», які формували попит на міждержавний перетин зі Словаччиною. В кінці

січня на аукціони вийшов і державний трейдер – АТ «Енергетична компанія України» («ЕКУ»). Ціна перетину - 0 грн/МВт-год. Вочевидь, з міркувань попиту в січні відбувся перерозподіл доступної пропускної спроможності із румунського на словацький напрямок.

Імпорт електричної енергії зі Словаччини у січні 2023 року

Джерела: [ENTSO-E Transparency Platform](#), «Укренерго»

Із 5 лютого також розпочався імпорт з Молдови в невеликих обсягах (до 50 МВт потужності). В аукціонах з розподілу міждержавних перетинів на цьому напрямку на початку лютого приймали участь ТОВ «Д.ТРЕЙДІНГ» та ТОВ «АРТЛЕКС-ГРУП».

Залишається недоступним імпорт з Угорщини. За [словами](#) радниці міністра енергетики Олени Зеркаль, станом на осінь 2022 року використання пропускної спроможності на цьому напрямку блокував представник угорського оператора MAVIR, який очолює робочу групу ENTSO-E з ринкових питань.

Проблема визначеності та прозорості механізму

Для запуску механізму комерційного імпорту електроенергії в погоджених із ENTSO-E обсягах необхідно виконання кількох умов:

- низька ціна імпортованих операцій для трейдерів та енергопостачальників;
- економічний інтерес споживачів;
- нормативна прозорість та визначеність.

Динаміка імпорту показує, що є попит — принаймні, механізм захисту від відключень виявився достатнім стимулом для групи промислових споживачів, незважаючи на суттєву різницю цін (у середньому, за винятком окремих днів, в січні і на початку лютого 2023 р. цінові індекси Base РДН Польщі, Словаччини, Румунії та Угорщини в 1,5-2 рази перевищували аналогічний показник України). Інтерес з боку європейських трейдерів та постачальників буде зберігатися за умов достатньої цінової різниці, а фактично залежатиме від рішень регулятора щодо граничних цін (price caps) в Україні.

Проте впровадження алгоритму захисту від відключень споживачів, які купують імпортовану електроенергію, не може надати абсолютну гарантію надійного електропостачання. За нинішніх умов короткостроковий прогнозний баланс електричної енергії достатньо хиткий. Через масовані ракетні атаки все ще можлива непрогнозована втрата потужностей генерації та можливостей з передачі електроенергії. Навіть якщо споживач зацікавлений у безперервному

електропостачанні за європейськими цінами і готовий укласти такий договір з постачальником, повну гарантію відсутності відключень надати неможливо.

Якщо застосування спеціальних графіків аварійних відключень необхідно для запобігання системній аварії, споживачі-імпортери все одно можуть бути відключені. При цьому, за чинними правилами, ціна такого позитивного небалансу прив'язується до українського індексу — ціни ринку «на добу наперед» (РДН). Тому фінансові втрати імпортерів помітно зростають. Постановою від 25.02.2022 р. №332 (зі змінами) НКРЕКП встановлює правила розрахунків між учасниками ринку у разі введення надзвичайної ситуації в ОЕС України, де при розрахунку плати за небаланс використовуються значення середньоарифметичної ціни РДН.

Непрозорість з'являється, коли необхідно перевірити інформацію, яку надає постачальник відповідно до п.7 Положення, а ще – під час визначення споживачів, які можуть бути виключеними з графіків відключень. У оператора системи передачі (ОСП) як учасника ринку, на якого покладені функції Адміністратора розрахунків та Адміністратора комерційного обліку, є більше можливостей оперативно перевіряти інформацію щодо номінованих обсягів імпорту, в той час як оператор системи розподілу (ОСР) не може перевірити такі дані. При цьому підпункт 1 пункту 6 Положення прямо покладає на ОСР зобов'язання перевіряти надану інформацію.

Ризики є і в дискримінаційній суті Положення, яке надає додатковий захист для споживачів, що купують імпортовану електроенергію. Визначення технічної можливості незастосування графіків аварійних відключень покладено на операторів мереж без чітких критеріїв та алгоритму. В такій ситуації не можна виключати зловживання та дискримінацію частини споживачів та недобросовісну конкуренцію серед постачальників, які пов'язані відносинами власності або мають інші зв'язки з операторами систем розподілу. Покращенню прозорості в цьому напрямку буде сприяти публікація переліку споживачів, які купують «направлений імпорт», без розкриття комерційної інформації про погодинні обсяги, період поставки та інших даних, що можуть загрожувати національній безпеці.

Можливе залучення держави

Участь держави у стимулюванні імпорту електроенергії може полягати, по-перше, в більш якісному інформуванні зацікавлених учасників ринку, особливо малих та середніх підприємств. Це дозволить розширити коло бенефіціарів «направленого імпорту». Міненерго могло б роз'яснити найбільш дискусійні питання і зняти принаймні частину невизначеностей. Діалог з ширшим колом стейкхолдерів допоміг би удосконалити цей механізм.

По-друге, подолання дискримінації та розширення кількості споживачів імпортованої електроенергії. Це може потребувати розробки ефективного механізму фінансової підтримки, що буде компенсувати відчутну різницю в цінах. Частиною такого механізму може стати державний трейдер АТ «ЕКУ», який мав би постачати електроенергію для важливих у воєнний час галузей виробництва, або ж сталий зовнішній ресурс (фінансова допомога партнерів і донорів).

Для прийняття відповідних рішень на державному рівні та знаходження джерел фінансування потрібен час, якого до кінця осінньо-зимового періоду залишилось не так багато. Разом з тим розроблена діюча резервна процедура державного імпорту може знадобитись і влітку: в спеку літній максимум навантажень не менший за зимовий. Також необхідно враховувати ризики подальших масованих атак ворога на генеруючі об'єкти: дефіцит електричної енергії в Україні можливий навіть в такі традиційно профіцитні періоди, як квітень-травень та вересень-жовтень.

Outlook

Основні напрямки дій для посилення енергетичної безпеки України за рахунок нарощування імпорту електричної енергії:

- підвищення прозорості імплементації Положення про особливості імпорту електричної енергії під час проходження осінньо-зимового періоду 2022/2023 рр.;

- розробка подальших стимулів, у т.ч. фінансового механізму компенсації різниці в цінах;
- ведення перемовин з ENTSO-E та суміжними операторами щодо подальшого збільшення імпортової потужності.

Для реалізації останнього пункту вже робляться конкретні кроки. 13 грудня 2022 року в ході виступу на конференції «Солідарні з українським народом» Президент Володимир Зеленський [звернувся](#) за підтримкою ЄС в організації імпорту в Україну електроенергії в обсязі до 2 ГВт вартістю близько 800 млн євро за поточними цінами в триваючий опалювальний період для боротьби з російським енерготерором. Скоріш за все, мова йде в тому числі про введення в експлуатацію інтерконектора «Хмельницька АЕС-Жешув», який, за вимогою польської сторони, має бути переведений на напругу 400 кВт та дозволить імпортувати ще 800-850 МВт.

Також варто розуміти, що збільшення обсягів імпорту електроенергії до 2 ГВт за значно вищими цінами, ніж індекс РДН, стане чітким сигналом щодо готовності частини споживачів до перегляду граничних цін (price caps) на організованих сегментах ринку, яке зараз люблять представники великої генерації. Станом на січень 2023 року НКРЕКП не підтримала збільшення граничних цін, але нові реалії можуть змінити позицію Регулятора, який збільшить фінансове навантаження на малий та середній бізнес в такий непростий для української економіки період.

Подальша інтеграція ринків та розвиток інтерконекторів з країнами ЄС вкрай необхідні в Україні в умовах значної невизначеності в електроенергетичному секторі. З часом це посилить енергетичну безпеку всієї Європи: за даними Міненерго, експортний потенціал України в сегменті електроенергетики до початку повномасштабної війни сягав 6 ГВт. За відмови від російського газу заміщення частини цього ресурсу українською електричною енергією виглядає перспективним.